

პარტიული ევროსკეპტიციზმი საქართველოში: 2021-2023 წლებში

დimitრი შავლოხაშვილი
თამარ კირკიტაძე

პოლიტიკის ანალიზისა და საჯარო პოლიტიკის და მედიის კვლევების სამაგისტრო პროგრამა
ივანე ჯავახიშვილის სახელობის თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტი
სოციალურ და პოლიტიკურ მეცნიერებათა ფაკულტეტი

E-mail: dimitri.shavlokhshvili442@sps.tsu.edu.ge

E-mail: tamunakirkitadze26@gmail.com

აბსტრაქტი

წინამდებარე ნაშრომში, წარმოდგენილია პარტიული ევროსკეპტიციზმის კვლევა საქართველოში, 2021-2023 წლებში, კერძოდ, 2021 წლის შარლ მიშელის შეთანხმებიდან, 2023 წლის ჩათვლით, კანდიდატის სტატუსის მინიჭებამდე. სტატის მიზანია იმ ძირითადი ფაქტორების გამოვლენა, რამაც საქართველოს პარტიულ სივრცეში აღნიშნული ევროსკეპტიკური განწყობების წარმოქმნა და მისი შემდგომი განვითარება განაპირობა. კვლევისას გამოყენებულია თვისებრივი კვლევის მეთოდები, კერძოდ, სიღრმისეული ინტერვიუები, კონტენტ-ანალიზი, საკითხის ირგვლივ არსებული ლიტერატურის მიმოხილვა და დოკუმენტების ანალიზი. კვლევა ცდილობს, შჩერბაკისა და ტაგარტის (2003) „რბილი“ და „ხისტი“ ევროსკეპტიციზმის თეორიის დახმარებით, ახსნას საქართველოში არსებული ევროსკეპტიციზმის სახეები პარტიულ სივრცეში. ჩამოყალიბდა ჰიპოთეზა, რომ პარტიულ ევროსკეპტიციზმს საქართველოში „რბილი“ და „ხისტი“ განცხადებების სახესხვაობები განაპირობებს. ამრიგად, ნაშრომი ფოკუსირებულია იმაზე, რომ კვლევის მეშვეობით დაამტკიცოს ან უარყოს აღნიშნული ჰიპოთეზა. კვლევა არის სიახლე იმდენად, რამდენადაც მოცემული თემის შესახებ ქართული აკადემიური წყაროები, ფაქტობრივად, არ არსებობს. სტატია მიზნად ისახავს, გარკვეული სიახლე შემატოს და ზოგადი ცოდნით გაამდიდროს არსებული აკადემიური სფერო. კვლევის მიზნიდან გამომდინარე, ამოცანები ჩამოყალიბდა შემდეგნაირად:

- საკითხთან დაკავშირებული მეორეული წყაროების შესწავლა
- ქართველი პოლიტიკოსების განცხადებების შესწავლა
- სიღრმისეული ინტერვიუების ჩატარება დარგის ექსპერტებთან
- პოლიტიკური თეორიების დაკავშირება აღნიშნულ საკითხთან
- შედეგების წარმოდგენა და განზოგადება

საკვანძო სიტყვები: ქართული პოლიტიკური ელიტა, ევროსკეპტიციზმი, ევროკავშირი, „რბილი ევროსკეპტიციზმი“, „ხისტი ევროსკეპტიციზმი“.

შესავალი

ევროკავშირი, როგორც ცნობილია, სათავეს 1950-იანი წლებიდან იღებს. 1951 წელს, ევროპის ფოლადისა და ქვანახშირის გაერთიანება ჩამოყალიბდა, ხოლო შემდეგ, 1958 წელს, ევროპის ეკონომიკური გაერთიანება (Meunier & Namara, 2007). თავდაპირველად ევროკავშირის მიმართ დადებითი დამოკიდებულება არსებობდა, რაზეც მისი გაფართოებებიც მეტყველებს, თუმცა ევროპული ინტეგრაციის მიმართ თანდათან უარყოფითი დამოკიდებულება გაჩნდა. ყველაზე მეტად დიდი ბრიტანეთი აქტიურობდა, რასაც ლეიბორისტული პარტიის დეპუტატის, ტონი ბენის 1975 წელს წარმოთქმული სიტყვებიც მოწმობს - „ჩემი შეხედულება ევროკავშირის შესახებ ყოველთვის იყო არა! არა იმიტომ რომ მე მტრულად ვარ განწყობილი უცხოელების მიმართ, არამედ იმიტომ, რომ მე ვარ დემოკრატიის მომხრე. მე ვფიქრობ, რომ ისინი იქ აშენებენ იმპერიას და მათ უნდათ, რომ ჩვენც მათი იმპერიის ნაწილი ვიყოთ და მე არ მინდა ეს“ (Benn, 1975).

ევროსკეპტიკური დამოკიდებულებები ახალი არ არის, ვინაიდან მისი განმაპირობებელი რამდენიმე მოვლენა ჯერ კიდევ 2004 წელს, ევროკავშირის გაფართოებისას გამოიკვეთა, როდესაც წევრ ქვეყნებს ათი ახალი სახელმწიფო და დაახლოებით 75 მილიონი მაცხოვრებელი დაემატა (Zaiceva & Zimmermann, 2016). უკმაყოფილება ევროკავშირის მიმართ გაიზარდა, რადგან გაფართოებაში მოყვნენ აღმოსავლეთ ევროპის რიგი ქვეყნები, რომლებიც ტერიტორიულად ახლოს იყვნენ არაწევრ ქვეყნებთან. ევროსკეპტიციზმი, როგორც ერთგვარი ფენომენი, უფრო და უფრო ვრცელდება ევროპულ პოლიტიკურ დისკურსში, რომელიც აღნიშნავს სკეპტიციზმს, ან აშკარა წინააღმდეგობას ევროკავშირის, მისი პოლიტიკის და მისი ინსტიტუტების მიმართ. ევროკავშირი, როგორც ევროპულ ქვეყნებს შორის გაერთიანების პროექტი, არ ყოფილა თავისი მოწინააღმდეგეების გარეშე. ევროსკეპტიციზმი, რომელიც მოიცავს ევროკავშირის კრიტიკის მთელ რიგს, განსაკუთრებით ბოლო ორი ათწლეულის განმავლობაში გაიზარდა, რაც, ერთი მხრივ, გამოწვევებს უქმნის ევროკავშირის წევრ ქვეყნებსა და მათ მთავრობებს, მეორე მხრივ ხელს უშლის სხვა არაწევრი ქვეყნების დაინტერესებას, გახდნენ ევროკავშირის წევრი და მიიღონ ის სარგებელი, რომელსაც სხვა წევრი ქვეყნები იღებენ.

მიუხედავად იმისა, რომ ევროკავშირი მის წევრ ქვეყნებს შორის მშვიდობის, სტაბილურობისა და ეკონომიკური კეთილდღეობის ხელშეწყობის მიზნით შეიქმნა, ევროსკეპტიკური სენტიმენტები სულ უფრო და უფრო ვრცელდება თანამედროვე მსოფლიოში. საკითხი მნიშვნელოვანი და აქტუალურია საქართველოსთვისაც, იქნება ეს პარტიული თუ საზოგადოებრივი ევროსკეპტიციზმი. აღნიშნული კუთხით, მნიშვნელოვანია ვისაუბროთ ისეთ პრობლემაზე, როგორცაა საქართველოში მომძლავრებული ულტრამემარჯვენე და ნაცონალისტურად განწყობილი ჯგუფები, რომლებიც ქართულ საზოგადოებასა და პოლიტიკურ სივრცეში აკეთებენ ისეთ განცხადებებს და ხელს უწყობენ ისეთი რიტორიკის გავრცელებას, რომელიც გაზრდის ევროკავშირის მიმართ სკეპტიციზმსა და უარყოფით დამოკიდებულებებს, მათ შორის, მნიშვნელოვანი ადგილი უჭირავს ანტი-მიგრანტულ რიტორიკას (სადუნიშვილი, 2019), რაც ევროსკეპტიკურ განწყობებს კიდევ უფრო ამძლავრებს და ხელს უშლის საქართველოს ევროინტეგრაციის პროცესს. საინტერესოა ქართული პოლიტიკური პარტიების განწყობები შარლ მიშელის მიერ 2021 წლის 19 აპრილს გაფორმებულ შეთანხმებასთან (EEAA, 2021) დაკავშირებით. რაც მთავარია, ბოლო ორი წლის განმავლობაში, საქართველოში სხვადასხვა პოლიტიკური თუ საზოგადოებრივი ჯგუფი ევროსკეპტიკურ პოზიციებს გამოხატავს. მნიშვნელოვანია რამდენად იმოქმედა პოლიტიკურ პარტიებზე ევროპული საბჭოს მიერ მიღებულმა გადაწყვეტილებამ, საქართველოსათვის კანდიდატის სტატუსის არმინიჭების თაობაზე (რადიო თავისუფლება, 2022) და რა მიმართულებით შეცვალა პოლიტიკური რიტორიკა. საგულისხმოა პარტიული ევროსკეპტიციზმის შესწავლა, ვინაიდან იგი არც ისე ნაცნობია ქართულ აკადემიურ სივრცეში და ქართულენოვან სფეროში საერთოდ რთულია მისი პოვნა, თუმცა გვაქვს მნიშვნელოვანი სტატია - „Party-Based Euroscepticism: The Case of Georgia“ ჟურნალ „The Journal of Post-Soviet Democratization“-ში, რომელშიც საქართველოში პარტიული ევროსკეპტიციზმის გამომწვევი ფაქტორებია ახსნილი.

ევროსკეპტიკურ რიტორიკასა და პოლიტიკას აქვს პოტენციალი გაამძაფროს განხეთქილება, როგორც წევრ, ისე არაწევრ ქვეყნებს შორის, რაც ძირს უთხრის ისეთი საერთო გამოწვევების გადაჭრის მცდელობებს, როგორებიცაა მიგრაცია, უსაფრთხოება, ეკონომიკური ზრდა,

დემოკრატიული ღირებულებების გავრცელება და სხვა. გარდა ამისა, ევროსკეპტიციზმთან ასოცირებული ნაციონალისტური და პოპულისტური ძალის აღორძინება საფრთხეს უქმნის ლიბერალურ-დემოკრატიულ ღირებულებებს, მათ შორის საქართველოშიც, თანაც იმ ფონზე, რომ ქვეყანამ სულ რაღაც 30 წელზე ოდნავ მეტია, რაც დამოუკიდებლობა მოიპოვა და შესაბამისად, ჯერ კიდევ დემოკრატიზაციის გზაზე იმყოფება. საქართველოსთვის ევროკავშირის წევრობა მნიშვნელოვან მიზანს წარმოადგენს, რომლის მიღწევაც შეუძლებელი იქნება თუ ქართულ პოლიტიკურ პარტიებსა და მთლიანად პოლიტიკურ სპექტრში იარსებებს ევროსკეპტიკური დამოკიდებულებები, იქნება ეს „რბილი“ თუ „ხისტი“ ევროსკეპტიციზმი (Taggart & Szczerbiak, 2003). შესაბამისი აკადემიური ლიტერატურის შესწავლით, გაანალიზებითა და დამუშავებით, ვეცდებით გამოვიკვლიოთ ქართული პოლიტიკური პარტიების ევროსკეპტიციზმი, კერძოდ კი ის, თუ რით არის ნასაზრდოები და რა სახით ვლინდება ქართულ პოლიტიკურ დღის წესრიგში.

კვლევის მეთოდოლოგია

საკვლევად გამოყენებულია თვისებრივი კვლევის მეთოდი, კერძოდ, კონტენტ-ანალიზი. დავამუშავეთ უკვე არსებული ოფიციალური მონაცემები, სამთავრობო თუ არასამთავრობო დაწესებულებების ვებ-გვერდებზე. არსებული სტატიების გაცნობა და გაანალიზება ჩვენ მიერ დასმული საკითხის სრულყოფილად გამოკვლევაში დაგვეხმარა. იმისათვის, რომ არ დავყრდნობოდით მხოლოდ არსებულ კვლევებსა და მიგნებებს, ჩავატარეთ ექსპერტული სიღრმისეული ინტერვიუები დარგის სპეციალისტებთან, კომპეტენტურ პირებთან და რაც ყველაზე მთავარია, მოქმედი პოლიტიკური ელიტის წარმომადგენლებთან, როგორც ხელისუფლების, ისე ოპოზიციის მხრიდან. ვფიქრობთ, ეს მიდგომა მაქსიმალურად დაგვეხმარა კვლევის სრულყოფასა და სიახლეების შემოტანაში. უნდა აღინიშნოს, რომ რიგ შემთხვევაში ინტერვიუებისათვის ჩვენ გამოვიყენეთ ZOOM-ონლაინ პლატფორმა.

კვლევის სპეციფიკიდან გამომდინარე, პოლიტიკური ელიტის წარმომადგენლებთან მიმართებით, გამოვიყენეთ არაალბათური მიზნობრივი შერჩევა. აღნიშნული ნაშრომის კვლევის ობიექტებს წარმოადგენენ საქართველოში არსებული პოლიტიკური პარტიები და მათი წევრები, აგრეთვე ორგანიზაციების მიერ გამოქვეყნებული მონაცემები. ნახევრად-სტრუქტურირებული სიღრმისეული (ექსპერტული) ინტერვიუები ჩატარდა დარგის ექსპერტებთან, კვლევის ინსტრუმენტად გამოყენებულია - ინტერვიუს გზამკვლევი. კვლევის მიზანია იმ ძირითადი ფაქტორების გამოვლენა, რომლებმაც საქართველოს პარტიულ სივრცეში, აღნიშნული ევროსკეპტიკური განწყობების წარმოქმნა და მისი შემდგომი განვითარება განაპირობა. კვლევის ამოცანებს წარმოადგენს:

- საკითხთან დაკავშირებული მეორეული წყაროების შესწავლა
- ქართველი პოლიტიკოსების განცხადებების შესწავლა
- სიღრმისეული ინტერვიუების ჩატარება დარგის ექსპერტებთან
- პოლიტიკური თეორიების დაკავშირება აღნიშნულ საკითხთან
- შედეგების წარმოდგენა და განზოგადება

კვლევის მიზნისა და ამოცანების შესაბამისად, ჩამოყალიბდა კვლევის კითხვები:

- რა თავისებურებებით ხასიათდება ქართული პოლიტიკური ელიტის რიტორიკა ევროკავშირისა და მისი ინსტიტუტებისადმი კვლევის პერიოდში.
- განსხვავდება თუ არა პოლიტიკური პარტიების რიტორიკა ევროკავშირის მიმართ?
- რა ძირითადი განმარტებელი ფაქტორები არსებობს, რომელიც წარმოშობს არსებული რიტორიკის სხვაობას?

კვლევისთვის შეირჩა ქართული ონლაინ გამოცემები - „რადიო თავისუფლება“ „Publika.ge“, „Netgazeti.ge“, „Ipn.ge“. კვლევის ფარგლებში შესწავლილია აღნიშნული ონლაინ გამოცემების მიხედვით, ქართული პოლიტიკური პარტიების წარმომადგენლების განცხადებები ევროკავშირთან და მის ინსტიტუტებთან მიმართებით, საქართველოსათვის ევროკავშირის კანდიდატის სტატუსის მინიჭებამდე და მას შემდგომ. განცხადებები მოვიძიეთ სამი ძირითადი კოდის გამოყენებით: „ევროპა“, „ევროკავშირი“, „ევროპული“ და მათგან ნაწარმოები სიტყვები, ხოლო კოდირება-კატეგორირების შემდეგ მონაცემები დაიყო სამ თემატურ ჯგუფად: ხისტ, რბილ და არაევროსკეპტიკურ განცხადებებად.

აღნიშნული ინტერნეტ გამოცემები რამდენიმე მიზეზის გამო შეირჩა, კერძოდ, მათში ჩანს შედარებით ნეიტრალური ხასიათი პოლიტიკური მიკუთვნებულობის პერსპექტივიდან. აგრეთვე, საკვლევი პერიოდის განმავლობაში არ ჰქონიათ რაიმე შეფერხება და აქტიურად აშუქებდნენ ჩვენთვის საინტერესო საკითხს. ასევე ინტერნეტ სივრცეში ნახვების მიმართულებითაც წარმოადგენენ მოწინავე გამოცემებს. შესაბამისად, ამ მედიასაშუალებებზე სწორედ ჩამოთვლილი მიზეზების გამო გავაკეთეთ არჩევანი.

თეორიული ჩარჩო

კვლევის თეორიულ ჩარჩოდ გამოყენებულია ტაგარტისა და შჩერბიაკის (2003) Theosing Party-Based Euroscepticism: Problems Of Definition, Measurement And Causality - ნაშრომი, ვინაიდან და რადგანაც, ავტორები პარტიების ორ ძირითად კატეგორიას გამოყოფენ, ეს კატეგორიებია - „ხისტი“ და „რბილი“ ევროსკეპტიციზმი. თეორია საშუალებას მოგვცემს გავიგოთ და გავანალიზოთ, თუ რა თავისებურებებით ხასიათდება საქართველოს პოლიტიკურ პარტიებში არსებული ევროსკეპტიციზმი და შესაბამისად, მივაკუთვნოთ ისინი „რბილი“ ან „ხისტი“ ევროსკეპტიციზმის პარტიულ ტიპებს. „რბილ ევროსკეპტიციზმში“ საერთო ევროპული პოლიტიკის გარკვეული ასპექტების მიმართ სკეპტიკური დამოკიდებულება იგულისხმება. „ნაწილობრივი ოპოზიცია“ ორგანიზაციის მიმართ, გრძნობა იმისა, რომ „ევროკავშირის განვითარების ტრაექტორია და მოდელი“ ამა თუ იმ ქვეყნის ეროვნულ ინტერესს არ შეესაბამება. „რბილი“ ევროსკეპტიკოსები ევროკავშირის დატოვებას არ ემხრობიან, მაგრამ არც შემდეგი ინტეგრაციის მიმართ ავლენენ დადებით დამოკიდებულებას. მიუხედავად ამისა, ღიად უარყოფენ ევროკავშირის ისეთ ასპექტებს როგორცაა: მიგრაციის მაჩვენებელი, ევროკავშირის ვალუტა, ეკონომიკური პოლიტიკა და ცვლილებებს მოითხოვენ. ხოლო, „ხისტი“ ევროსკეპტიციზმი, ევროკავშირისა და ევროპული ინტეგრაციის მიმართ „პრინციპული ოპოზიცია“-ის არსებობით განისაზღვრება და იმ პოლიტიკურ პარტიებს აერთიანებს, რომლებიც თვლიან, რომ მათმა ქვეყანამ ევროკავშირი უნდა დატოვოს, შესაბამისად, ყოველგვარ პოლიტიკას, იქნება ეს ეკონომიკური თუ პოლიტიკური, მკაცრად ეწინააღმდეგებიან. აგრეთვე, ევროკავშირი მათთან უარყოფითი ღირებულებების მატარებლად

წარმოჩინდება. სწორედ აღნიშნულიდან გამომდინარე, საინტერესოა რომელ ტიპს მიეკუთვნებიან ის ქართული პარტიები, რომლებიც პოლიტიკურ დღის წესრიგს ქმნიან, ან გარკვეული წვლილი შეაქვთ მის განხორციელებაში.

აღნიშნული თეორიული ჩარჩო შეირჩა იმის დასადგენად, რომ გავიგოთ, რა სახის ევროსკეპტიკურ პარტიებს ვხვდებით საქართველოში, 2021-2023 წლების საკლვევ პერიოდში. ვფიქრობ თეორიული ჩარჩო საშუალებას მოგვცემს, ავხსნათ ის ძირითადი ტენდენციები და მახასიათებლები, რომლითაც ხასიათდება ქართული პოლიტიკური სპექტრი და კონკრეტულად ევროკავშირის რომელი პოლიტიკით არიან უკმაყოფილონი, მიგრაციული პოლიტიკით, საერთო ვალუტით, სხვა რომელიმე ღირებულება თუ ზოგადად უარყოფენ ევროკავშირში გაწევრიანებას მისი ყოველგვარი პოლიტიკის გამოვლინებით, იქნება ეს ეკონომიკური, სოციალური, პოლიტიკური თუ სხვა. ორივე შემთხვევაში, ვფიქრობთ, რომ პოლიტიკოსთა განცხადებების შესწავლა საშუალებას მოგვცემს მივაკუთვნოთ საქართველოში არსებული პარტიები ევროსკეპტიციზმის კონკრეტულ კატეგორიას. აღნიშნული თეორიული ჩარჩო მიგვიყვანს იმ მიზნამდე, რომელიც იმ ძირითადი ფაქტორების გამოვლენაა, რამაც საქართველოს პარტიულ სივრცეში, აღნიშნული ევროსკეპტიკური განწყობების წარმოქმნა და მისი შემდგომი განვითარება განაპირობა. მნიშვნელოვანია გავითვალისწინოთ კავშირი, ერთი მხრივ ქართული პოლიტიკური სპექტრის მიერ გაკეთებულ ევროსკეპტიკურ განცხადებებსა და მეორე მხრივ ტაგარტისა და შჩერბიაკის ტიპოლოგიას შორის, რადგანაც აღნიშნულის გარეშე, კვლევის მიმდინარეობას მეტად გაუმართავი, არასტრუქტურირებული და აღწერითი ხასიათი ექნება. ტიპოლოგიისა და კონტენტ ანალიზის მეთოდის კავშირით ჩვენ არა მხოლოდ აღვწერთ ამა თუ იმ პარტიის განცხადებებსა და მივაკუთვნებთ რომელიმე ტიპოლოგიას, არამედ ავხსნით, რატომ და რა ნიშნით მივაკუთვნებთ აღნიშნული პარტია, კონკრეტულ კატეგორიას.

ლიტერატურის მიმოხილვა

პარტიაზე დაფუძნებული ევროსკეპტიციზმის კვლევა და გაანალიზება მეცნიერებისა და მეცნიერთათვის ერთგვარ გამოწვევას წარმოადგენს, რადგან არაერთი ტიპოლოგია არსებობს და თითოეული აღნიშნულ ტერმინს თავისი პრიზმიდან უყურებს. რა თქმა უნდა, ისინი ხშირ შემთხვევაში ერთმანეთისგან განსხვავდებიან, ვინაიდან მათთვის დამახასიათებელი კონკრეტული ნიშან-თვისებები აქვთ, თუმცა გარკვეული გადაკვეთებიც არის. ევროსკეპტიციზმის ყველაზე მეტად გავრცელებულ ტიპოლოგიას ტაგარტი და შჩერბიაკი გვთავაზობენ საკუთარ ნაშრომებში ჯერ - „Parties, Positions and Europe: Euroscepticism in the EU Candidate States of Central and Eastern Europe“ -ში (2001), ხოლო შემდეგ „Theosing Party-Based Euroscepticism: Problems Of Definition, Measurement And Causality“ -ში (2003). პარტიული ევროსკეპტიციზმის განსაზღვრისა და დიფერენცირებისას „ხისტი“ და „რბილი“ ევროსკეპტიციზმს გამოყოფენ (Taggart & Szczerbiak, 2003). „ხისტი“ ევროსკეპტიციზმი, რა თქმა უნდა უფრო რადიკალური ვერსიაა და ევროპული ინტეგრაციის ყველა ფორმას ეწინააღმდეგება, რადგან მათ არ აქვთ სურვილი იყვნენ ასეთი კავშირის წევრები. ისინი ევროკავშირს, როგორც ეკონომიკური, ისე პოლიტიკური ფაქტორების გათვალისწინებით ეწინააღმდეგებიან. სწორედ ამიტომ, მსგავსი ხედვის მატარებლები მიიჩნევენ, რომ ყველა ეკონომიკური თუ პოლიტიკური ინსტიტუტის დატოვებაა საჭირო. მსგავსი ხედვის რწმენა იმაზეა დაფუძნებული, რომ ევროკავშირი უარყოფითი ღირებულებების მქონე გაერთიანებაა, რომელიც მათ ხედვებთან სრულიად

შეუთავსებელია. რაც შეეხება ევროსკეპტიციზმის მეორე ფორმას, „რბილი“ ევროსკეპტიციზმი ისეთი შემთხვევაა, როდესაც პარტიები თვლიან, რომ მათი ქვეყნის ეროვნული ინტერესები იმ დონით არ არის გათვალისწინებული, როგორც ეს უნდა იყოს. „ხისტი“ ევროსკეპტიციზმისგან განსხვავებით, ისინი პირდაპირ არ არიან ევროკავშირში გაერთიანების წინააღმდეგ მიმართულნი. შესაბამისად, „რბილი“ ევროსკეპტიკოსები, არათუ არ ეწინააღმდეგებიან ევროკავშირის მომავალ ინტეგრაციას, არამედ არც მის დატოვებას ემხრობიან. ეს არ ნიშნავს, რომ ისინი არსებულ რეალობას ეგუებიან, სწორედ, რომ „რბილი“ ევროსკეპტიციზმის მატარებლები ეწინააღმდეგებიან არსებულ სტატუს-ქვოს, მოწყობას, პრაქტიკას და შესაბამის ცვლილებებს მოითხოვენ. რა თქმა უნდა, ეს ცვლილებები თითოეული ქვეყნის ეროვნულ ინტერესთანაა დაკავშირებული. (Taggart & Szczerbiak, 2003). მოცემულ ტიპოლოგიას რამდენიმე მნიშვნელოვანი ხარვეზი აქვს. ჯერ ერთი, ხშირია შემთხვევა, როდესაც კონკრეტულ პოლიტიკურ პარტიას, როგორც „რბილი“, ასევე „ხისტი“ ევროსკეპტიციზმის ნიშან-თვისება გააჩნია და ხდება გადაფარვა. არ არსებობს რაიმე მყარი კონსესუსი, თუ სად უნდა გავავლოთ ზღვარი. აღნიშნული შემთხვევის თვალსაჩინო მაგალითია თურქეთის ულტრანაციონალისტური „ნაციონალური მოძრაობის“ პარტია, რომელიც, როგორც „ხისტ“, ისე „რბილ“ პოლიტიკურ პარტიადაა მიჩნეული (Gulmez, 2020). ასევე, მსგავსი შემთხვევა გვაქვს ჩეხეთში, „ბოჰემიისა და მორავიის კომუნისტური პარტიის“ შემთხვევაში (Gulmez, 2020).

ტიპოლოგიის კრიტიკა იმაში მდგომარეობს, რომ შჩერბიაკმა და ტაგარტმა თავდაპირველად თავიანთი ტიპოლოგია „ევროკავშირის“ წევრი ქვეყნების პარტიული შეხედულებებიდან გამომდინარე ჩამოაყალიბეს და შესაბამისად, ეს ტიპოლოგია ვერ იძლეოდა საშუალებას, რომ იგივე კონტექსტში გვესაუბრა ევროკავშირის არაწევრი, ან წევრობის კანდიდატის სტატუსის მქონე ქვეყნების მიმართ. მაგალითად, „ხისტი“ ევროსკეპტიკოსები უფრო კონკრეტულად ის პარტიები არიან, რომლებიც ევროკავშირიდან საკუთარი ქვეყნის გასვლას ითხოვენ, ხოლო არაწევრი ქვეყნის ესა თუ ის პარტია, იგივეს ვერ მოითხოვს, რადგან ფიზიკურად არ არის ამ კავშირის წევრი. მაგრამ აღსანიშნავია ისიც, რომ ისინი, ფაქტობრივად, პირველები იყვნენ, რომლებმაც წინა პლანზე წამოსწიეს თვით „ევროსკეპტიციზმის“ ცნება და თავიანთი ტიპოლოგიით საფუძველი ჩაუყარეს იმ კრიტიკას, რომელმაც ამ ტერმინის განვითარებასა და გამრავალფეროვნებას დაუდო საფუძველი.

კიდევ ერთი კრიტიკა აღნიშნული ტიპოლოგიის კლასიფიკაციას შეეხება, ვინაიდან, როგორც „რბილი“, ისე „ხისტი“ ევროსკეპტიციზმის შემთხვევაში, ავტორები პარტიების მანიფესტებსა და საჯარო გამოსვლებს დაეყრდნენ, რამაც აზრთა სხვადასხვაობამდე შეიძლება მიგვიყვანოს, ვინაიდან, ადამიანს მისი მრავალფეროვნად ინტერპრეტირება შეუძლია და შესაძლოა, ერთი კონკრეტული პარტია საზოგადოების ერთი ნაწილის მიერ „რბილ“, ან „ხისტ“ ევროსკეპტიკოსად იქნას მიჩნეული.

მიუხედავად არსებული კრიტიკისა და გამოწვევებისა, ტიპოლოგია იძლევა შედარებით მკაფიო და მარტივ კლასიფიკაციის სისტემას ევროკავშირის მიმართ განსხვავებული დამოკიდებულებების კატეგორიზაციისთვის. ტერმინები „რბილი“ და „ხისტი“ ევროსკეპტიციზმი ადვილად გასაგები და გადმოსაცემია, რაც ხელმისაწვდომს ხდის აუდიტორიის ფართო სპექტრისთვის, მათ შორის პოლიტიკის შემქმნელების, მკვლევარების და ფართო საზოგადოებისთვის. ის განაპირობებს დისკუსიების წამოწყებასა და დებატების წარმართვას, რაც უფრო ეფექტური კომუნიკაციისა და დასკვნების გაკეთების საშუალებას იძლევა. ტიპოლოგია გვეხმარება შედარებითი ანალიზის გაკეთებაში, რაც საშუალებას აძლევს

მკვლევრებს, რომ სისტემატურად შეადარონ და დააპირისპირონ „რბილი“ და „ხისტი“ ევროსკეპტიციზმი სხვადასხვა ქვეყნებში, რაც ხელს უწყობს ევროსკეპტიკური დამოკიდებულების მამოძრავებელ ფაქტორებში მსგავსებისა და განსხვავებების იდენტიფიცირებას. მიუხედავად იმისა, რომ „რბილი და „ხისტი“ ევროსკეპტიციზმის ტიპოლოგია არ არის ნაკლოვანებების გარეშე და გააჩნია რიგი ხარვეზები, დღეისათვის ის მაინც გვთავაზობს ღირებულ ჩარჩოს ევროსკეპტიკური დამოკიდებულებების, ქცევების ორგანიზებისა და ანალიზისთვის.

კრისტოფერ ფლუდი (2002) ევროსკეპტიციზმს განსაზღვრავს, როგორც ეჭვისა და უნდობლობის გამოხატვას ევროკავშირისა და მასში ინტეგრაციის მიმართ. მისი ტიპოლოგია შეგვიძლია სკალაზე გამოვსახოთ და მივანიჭოთ რიცხვები ერთიდან ექვსამდე. სკალის სათავეში აღმოჩნდებიან ინტეგრაციის მომხრეები, რომელთაც „მაქსიმალისტებს“ უწოდებენ, ხოლო მის საპირისპიროდ არიან „ანტი-ევროპელები“, რომლებიც ინტეგრაციის მოწინააღმდეგეებად გვევლინებიან. მათ შორის კიდევ ოთხი ტიპის მიმდინარეობაა: „რევიზიონისტები“, რომლებიც ინტეგრაციას უარყოფენ და მიიჩნევენ, რომ ევროკავშირის სტრუქტურა მასტრიხტის შეთანხმებამდე არსებულ სიტუაციას უნდა დაუბრუნდეს; „მინიმალისტები“, იმ შეხედულების პარტიები არიან, რომლებიც ევროკავშირის ამჟამინდელ მდგომარეობას ეთანხმებიან, თუმცა მის მომდევნო გაფართოებას კატეგორიულად ეწინააღმდეგებიან; „გრადუალისტები“, რომლებიც კავშირის გაერთიანებას არ ეწინააღმდეგებიან, თუმცა მიიჩნევენ, რომ ეს ყველაფერი უნდა განხორციელდეს ნაბიჯ-ნაბიჯ, გონივრულ ვადებსა და ყველანაირი აჩქარების გარეშე; და ბოლოს „რეფორმისტები“, რომლებსაც სახელიდანვე გამომდინარე არსებული რეალობის ამოტრიალება და შეცვლა სურთ, ოღონდ კონკრეტული ქმედებები გათვალისწინებული არ არის. (Flood, 2002). ავტორს, სურდა დაემუშავებინა და განეგრცო შჩერბიაკისა და ტაგარტის (2003) ტიპოლოგია და ამიტომ ორი „რბილ“ და „ხისტ“ ევროსკეპტიციზმთან ახლოს მდგარი დაყოფა აიღო და შუალედური ე.წ. „ზომიერი ევროსკეპტიციზმი“ დაამატა. რა თქმა უნდა, რთულია ზომიერი არგუმენტებით ისაუბრო ისეთ საკითხზე, როგორც ევროსკეპტიციზმია. ასევე, ფლუდმა იმდენად მკვეთრი დაყოფა შემოგვთავაზა, რომ რთულია არ გააკრიტიკო, მიუხედავად იმისა, რომ ტიპოლოგიამ ყველა ის კონკრეტული მახასიათებელი წარმოადგინა, რომელიც ამა თუ იმ ტიპის პარტიას უნდა გააჩნდეს. ამ ყველაფრის პრაქტიკაში განხორციელებას, სწორედ ეს სიმკვეთრე უშლის ხელს. არც ცნებებია იმდენად მოქნილი, რომ პრაქტიკაში გამოვიყენოთ, მითუმეტეს, რომ არც ერთი მათგანი, სხვა შემთხვევების მსგავსად არ გულისხმობს ევროპული ცივილიზაციის, კულტურისა და სხვა იმ ელემენტების უარყოფას, რომელიც საშუალებას მოგვცემს ვიხმაროთ სიტყვა „ევროსკეპტიციზმი“, არამედ ხშირ შემთხვევაში, ნეიტრალურ შთაბეჭდილებას ქმნის და წარმოგვიდგება, როგორც უბრალოდ პარტიული, იდეოლოგიური დაპირისპირება. რაც მთავარია, ამ ტიპოლოგიის მთავარი პრობლემა იმაშია, რომ ავტორი ტერმინ „ევროსკეპტიციზმს“, არ იყენებს, არამედ საუბრობს ინტეგრაციის მომხრეებსა და უარყოფელების შესახებ.

პარტიული ევროსკეპტიციზმის ანალიზი 2021-2023 წლებში

როგორც კვლევის მეთოდებში აღინიშნა, კვლევისთვის შეირჩა ქართული ონლაინ გამოცემები: „რადიო თავისუფლება“, „Publika.ge“, „Netgazeti.ge“, „Interpressnews.ge“. შევისწავლეთ ყველა ის განცხადება, რომელიც 2021 წლის 1 იანვრიდან, 2023 წლის 1 ივნისამდე, ქართული

პოლიტიკური პარტიებისა და მათი წევრების მხრიდან გაკეთდა. შესაბამისად, კვლევის სრულყოფისათვის შეიქმნა ცხრილი, რომელიც ნათლად ასახავს, თუ რომელი ქართული პოლიტიკური პარტია ევროსკეპტიციზმის რომელ კატეგორიას მიეკუთვნება. ცხრილში მოცემულია 12 ქართული პოლიტიკური პარტია და მათი მიკუთვნებულობა შესაბამის ტიპოლოგიასთან. რა თქმა უნდა, შესაბამისობისას, ისევ და ისევ, შჩერბიაკისა და ტაგარტის (2003) „რბილი“ და „ხისტი“ ევროსკეპტიციზმის ტიპოლოგია გამოვიყენეთ. პარტიები კონკრეტულ ტიპოლოგიებს პოლიტიკოსთა განცხადებების გაანალიზების საფუძველზე შევუსაბამეთ.

ცხრილი #1

ტიპოლოგია განმარტება	პარტია	მაგალითი
<p>ხისტად ევროსკეპტიკური - ევროპული ინტეგრაციის ყველა ფორმას ეწინააღმდეგებიან, როგორც ეკონომიკური, ისე პოლიტიკური და კულტურული კუთხით. „ხისტი“ ევროსკეპტიკოსები მიიჩნევენ, რომ ევროკავშირი საფრთხეს უქმნის ეროვნულ სუვერენიტეტს, დემოკრატიას და კულტურას. მათ ასევე სჯერათ, რომ ევროკავშირი ძალიან ბიუროკრატიული, არაეფექტური და კორუმპირებულია. „ხისტი“ ევროსკეპტიკოსები ხშირად ითხოვენ, მათმა ქვეყანამ დატოვოს ევროკავშირი. მათ ასევე შეუძლიათ მხარი დაუჭირონ ისეთ პოლიტიკას, რომელიც შეასუსტებს ევროკავშირს, მაგალითად როგორცაა ევროკავშირის ბიუჯეტის შემცირება ან ევროკავშირის კანონმდებლობისათვის ვეტოს დადება. „ხისტი“ ევროსკეპტიკოსები ამტკიცებენ, რომ ევროკავშირი აღარ არის ანგარიშვალდებული თავისი მოქალაქეების წინაშე. „ხისტი“ ევროსკეპტიკოსები ხშირად ასოცირდებიან მემარჯვენე პოპულისტურ პარტიებთან, მაგრამ ისინი ზოგიერთ მემარცხენე და ცენტრისტულ პარტიებს შორისაც გვხვდებიან.</p>	<p>„ალტ-ინფო“</p>	<p>„საქართველო დასავლეთს ვერ დაეყრდნობა და ეს უბრალოდ ილუზიაა, რადგან უკრაინაც კი არ არის დასავლეთზე დამოკიდებული, დასავლური სახელმწიფოები რუსეთთან ფარული ვაჭრობით სარგებლის მოპოვებას ცდილობენ, ამიტომ საქართველომაც იგივე უნდა გააკეთოს“ (პუბლიკა, 2021). 2022 წლის 2 ივლისს „ალტ-ინფოს“ პარტიის წევრებმა და მხარდამჭერებმა პროტესტის უკიდურეს ფორმას მიმართეს და ძალადობრივი გზით ჩამოხიეს და დაწვეს, „ევროკავშირის“ დროშა, რაც ნათლად ასახავს მათ დამოკიდებულებას ევროინტეგრაციის მიმართ (რუსთავი 2,2022). იგივე ქმედებას ჰქონდა ადგილი 2023 წლის 14 მარტს, როდესაც პარტიის ერთ-ერთმა ლიდერმა და მისმა თანამომხრეებმა კვლავ ჩამოხსნეს და დაწვეს „ევროკავშირის“ დროშა (პუბლიკა, 2023). „ევროპა საქართველოში ცდილობს შეცვალოს და გარყვნას ქართული ოჯახი“ (პუბლიკა, 2022).</p>
<p>რბილად ევროსკეპტიკური - „რბილი“ ევროსკეპტიციზმი არის ისეთი შემთხვევა, როდესაც პარტიები მიიჩნევენ, რომ მათი ქვეყნის ეროვნული ინტერესები იმ დონით არ არის გათვალისწინებული, როგორც უნდა იყოს. „ხისტი“ ევროსკეპტიციზმისგან განსხვავებით, ისინი პირდაპირ არ არიან ევროკავშირში გაერთიანების წინააღმდეგ მიმართულნი, არამედ მის დატოვებასაც</p>	<p>„ქართული ოცნება“</p>	<p>„თუმცა, როგორც იტყვიან, ზოგი ჭირი მარგებელია. 19 აპრილის შეთანხმების ანულირებით, დღეიდან ქვეყანა დაუბრუნდა კონსტიტუციურ ჩარჩოს და პოლიტიკური პროცესები საქართველოში მოქმედი კონსტიტუციური წესრიგის შესაბამისად გაგრძელდება“ (კობახიძე, 2021). „თუ საზოგადოებას ეუბნებით, არ გვინდა რუსეთი, რადგან ისინი ერევან ჩვენს სუვერენიტეტში და გვინდა კუბილიუსი, რომელიც ჩვენი უფროსი იქნება, ეს მიუღებელია“ (მაჭარაშვილი,2022). „რეზოლუციას, რომელიც ქართული დემოკრატისა და</p>

<p>ეწინააღმდეგებიან. ეს არ ნიშნავს, რომ ეგუებიან არსებულ რეალობას, არამედ სწორედ ისინი ეწინააღმდეგებიან სტატუს-ქვოს, მოწყობას პრაქტიკას და მოითხოვენ შესაბამის ცვლილებებს. მიაჩნიათ, რომ არსებობს ზედმეტი ბიუროკრატია და აწუხებთ, რომ ევროკავშირს აქვს გარკვეული გავლენა ეროვნულ სუვერენიტეტზე.</p>		<p>მედიის თავისუფლების მტრების - სააკაშვილისა და გვარამიას განთავისუფლებისკენ მოგვიწოდებს არაფერი აქვს საერთო ევროპულ ღირებულებებთან და ასეთ რეზოლუციას, პირდაპირ ვიტყვით, ჩალის ფასი აქვს“ (კობახიძე, 2022).</p> <p>„ევროპარლამენტის რეზოლუცია მოკლებულია სამართლიანობას და მასში მოყვანილია დამახინჯებული „ფაქტები“ (თალაკვაძე, 2022).</p> <p>„თუ საქართველო სტატუსს უსამართლო ვალდებულებებით მიიღებს, ქვეყანამ მასზე უარი უნდა თქვას - სტატუსის მისაღებად ღირსებას ვერ დავთმობთ“ (ხუნდაძე, 2022).</p> <p>„საქართველოს დამოუკიდებლობა კვლავ საფრთხის ქვეშ დადგა! რა განსხვავებაა ჩვენთვის, ვინ იქნება მბრძანებელი, თუკი კვლავ დამოუკიდებლობისთვის ბრძოლა მოგვიწევს?!“ (ხუნდაძე, 2022).</p> <p>„ტყუილებზე დაფუძნებული ევროპა კი არა, საკუთარი ოჯახი არ მინდა“ (ლუდუშაური, 2022).</p> <p>„კანდიდატის სტატუსი პრაქტიკული თვალსაზრისით არაფერს იძლევა - თითქოს ფულს ნიშნავს“ (კობახიძე, 2022).</p> <p>„სტატუსს, ვიცით, არ გვამღევენ იმიტომ, რომ საქართველო სანქციებში და ომში არ ჩაერთო“ (კალაძე, 2022).</p> <p>„არსებობს ინტერესი, რომ საქართველო ომში იყოს ჩართული“ (ყაველაშვილი, 2022).</p> <p>„მოუწოდებ ევროპარლამენტის წევრებს, რომ თავი შეიკავონ გავლენის მოხდენის მცდელობისგან საქართველოს სასამართლოზე“ (პაპუაშვილი, 2022).</p> <p>„ცალკეული ევროპარლამენტარის განცხადებებს ევროპასთან და ევროპულ ღირებულებასთან საერთო არ აქვს - ევროპა და ევროპული ღირებულებები სხვანაირად წარმომიდგენია“ (კალაძე, 2022).</p> <p>„ამ რეზოლუციას თავისი შინაარსიდან გამომდინარე არანაირი ფასი არ აქვს“ (კალაძე, 2022).</p> <p>„ევროპარლამენტის რეზოლუციას ჩალის ფასი აქვს - ჩალას სიმძიმე და წონა ვერ ექნება, როგორც არ უნდა შეფუთო“ (კობახიძე, 2022).</p> <p>„ეს კონკრეტული ევროპარლამენტარები არიან სალომე სამადაშვილები და ლევან ხაბეიშვილები, არც მეტი, არც ნაკლები“ (კობახიძე, 2023).</p> <p>„სამწუხაროა, რომ ევროპარლამენტის რეზოლუციები იქცა დეზინფორმაციის გავრცელების წყაროდ, რაც ძირს უთხრის ამ ინსტიტუციების მიმართ ნდობას“ (პაპუაშვილი, 2023).</p> <p>„როდესაც სიცრუეზე, სიყალბეზე და კრიმინალების მფარველობაზე პირდაპირი მითითებებით არის საუბარი, ამ რეზოლუციას, რა თქმა უნდა, სერიოზული სახე ვერ ექნება“ (კალაძე, 2023).</p> <p>„არ მინდა ევროპა, რომელიც მეუბნება - დამნაშავე უნდა გაუშვა, კონსტიტუცია უნდა დაარღვიო, კანონი უგულვებელყო, მართლმსაჯულებაში ჩაერიო, ეს არის</p>
---	--	---

		ევროპა? - შინაარსობრივ განხილვაში ვერ შემოდიან, მაგრამ მაგიდის აყირავება ეხერხებათ“ (ყავლაშვილი, 2023)
		„საქართველომ მუდმივი სამხედრო ნეიტრალიტეტი უნდა გამოაცხადოს“ (ნეტგაზეთი,2022). „საქართველოს ხელისუფლება ქმნის ილუზიას იმის სურვილისა, რომ სურს რუსეთთან ურთიერთობის დარეგულირება, რეალურად კი ცდილობენ ძირშივე მოკვეთონ ნებისმიერი მცდელობა ორმხრივი ურთიერთობების კუთხით და მიიღონ: „მორიგი ქულები“ დასავლელი პარტნიორების წინაშე“ (ინაშვილი,2021). „მე ზოგადად ვფიქრობ, რომ საქართველომ უნდა იმეგობროს რუსეთთან და არა იომოს“ (დავით თარხან-მოურავი,2022). ასევე პარტია აპელირებს ღირებულებებზე, რომელსაც ევროპა რყენის საქართველოში და არა მარტო საქართველოში.
<p>არაევროსკეპტიკური - არაევროსკეპტიციზმი არის პოზიცია ევროინტეგრაციის მიმართ, რომელიც არც სკეპტიკურადაა განწყობილი და არც ეწინააღმდეგება ევროკავშირს და ევროინტეგრაციას. არაევროსკეპტიკოსებს მიაჩნიათ, რომ ევროკავშირი არის ღირებული ინსტიტუტი, რომელმაც მრავალი სარგებელი მოუტანა მის წევრ ქვეყნებს. მათ შეიძლება მხარი დაუჭირონ შემდგომ ინტეგრაციას, მაგრამ აგრეთვე ფიქრობენ, რომ მნიშვნელოვანია ეროვნული სუვერენიტეტისა და დემოკრატიის პატივისცემა.</p>	„ერთიანი ნაციონალური მოძრაობა“	პარტიას/ან მის წევრს, არ გაუკეთებია ევროსკეპტიკური განცხადება
	„ევროპული საქართველო“	პარტიას/ან მის წევრს, არ გაუკეთებია ევროსკეპტიკური განცხადება
	„გირჩი“	პარტიას/ან მის წევრს, არ გაუკეთებია ევროსკეპტიკური განცხადება
	„გირჩი მეტი თავისუფლება“	პარტიას/ან მის წევრს, არ გაუკეთებია ევროსკეპტიკური განცხადება
	„ლეიბორისტული მოძრაობა“	პარტიას/ან მის წევრს, არ გაუკეთებია ევროსკეპტიკური განცხადება
	„საქართველო სთვის“	პარტიას/ან მის წევრს, არ გაუკეთებია ევროსკეპტიკური განცხადება
	„ლელო“	პარტიას/ან მის წევრს, არ გაუკეთებია ევროსკეპტიკური განცხადება
	„სტრატეგია აღმაშენებელი“	პარტიას/ან მის წევრს, არ გაუკეთებია ევროსკეპტიკური განცხადება
„მოქალაქეები“	პარტიას/ან მის წევრს, არ გაუკეთებია ევროსკეპტიკური განცხადება	

ქართული პოლიტიკური პარტიების 2021-2023 წლების განცხადებების შესწავლისას, დადგინდა, რომ არსებობს: 1 ხისტად ევროსკეპტიკური პარტია, 2 რბილად ევროსკეპტიკური პარტია, ხოლო რაც შეეხება დანარჩენ პოლიტიკურ პარტიებს, რომლებიც მეტ-ნაკლებად ჩართულნი არიან პოლიტიკურ დღის წესრიგში მათი ევროსკეპტიკური დამოკიდებულებები არ შეიძლება. გამოიყო პარტიული ევროსკეპტიციზმის 4 ძირითადი თავისებურება, ესენია: 1- ეკონომიკური, 2-პოლიტიკური, 3-კულტურული, 4-გეოპოლიტიკური.

ეკონომიკური ფაქტორით გამოწვეული ევროსკეპტიციზმი 2021-2023 წლებში შედარებით ნაკლებად გამოიხატება, თუმცა მაინც არსებობს. მაგალითად 2021 წლის ევროკავშირის შემოთავაზებულ მაკროსაფინანსო დახმარებაზე უარის თქმა ეკონომიკური ევროსკეპტიციზმის ერთგვარი გამოვლინება იყო. მეტად მნიშვნელოვანია პოლიტიკური ფაქტორი, რომელიც ყველაზე მეტად „ქართული ოცნების რიტორიკაში“ ჩანს. განცხადებები ცხადყოფს, რომ მმართველი პარტია ევროკავშირისა და მისი ინსტიტუტების ჩარევას საქართველოს შიდა პოლიტიკაში, ამა თუ იმ განცხადებითა და ქმედებით უპირისპირდება, რაც ყველაზე მეტად სასამართლოსთან მიმართებით იკვეთება. აგრეთვე, იქმნება ილუზია, რომ არსებობს შიში სახელისუფლებო პარტიის მხრიდან, ძალაუფლების დაკარგვისა, თითქოს ევროკავშირში ინტეგრაციით ქვეყანა პოლიტიკური გადაწყვეტილებების მიღებისა და განხორციელების უნარს დაკარგავს. ფაქტობრივად, მათი მხრიდან ეს ეროვნული სუვერენიტეტის დაკარგვასთან ასოცირდება, თუმცაღა, ღიად და პირდაპირ არ ეწინააღმდეგებიან ევროკავშირში ინტეგრაციას. კულტურული ფაქტორი ეროვნულ ტრადიციებთან და ღირებულებებთან ასოცირდება, ევროსკეპტიკური პარტიები შიშობენ, რომ ევროკავშირი აიძულებს საქართველოს, აითვისოს დასავლური ღირებულებები და ეს გამოიწვევს ტრადიციული ქართული კულტურის ეროზიას. ევროკავშირს აქვს მტკიცე ვალდებულება, ხელი შეუწყოს დასავლურ ღირებულებებს, როგორცაა დემოკრატია, ადამიანის უფლებები და კანონის უზენაესობა. ზოგიერთი ქართველი შიშობს, რომ ეს ღირებულებები ეწინააღმდეგება ტრადიციულ ქართულ ღირებულებებს, მაგალითად როგორცაა ოჯახისა და რელიგიის მნიშვნელობა (პუბლიკა, 2022). გეოპოლიტიკური ფაქტორი შეგვიძლია ავსხნათ შემდეგნაირად- ევროკავშირში გაწევრიანება დააზარალებს ქვეყნის ურთიერთობას რუსეთთან. ისინი ამტკიცებენ, რომ რუსეთი ევროკავშირს საფრთხედ აღიქვამს და ევროკავშირში გაწევრიანება საქართველოს რუსეთის აგრესიის სამიზნედ გახდის. მნიშვნელოვანია აღინიშნოს, რომ ეს მხოლოდ რამდენიმე მიზეზია, რის გამოც ქართული პარტიები ევროსკეპტიციზმს განიცდიან. არსებობს მრავალი სხვა ფაქტორი, რომელიც განაპირობებს ევროსკეპტიციზმს საქართველოში და ეს კომპლექსური საკითხია, რომელსაც მარტივი პასუხები არ აქვს.

საერთო ზოგადი ფონის თანახმად, საქართველოში ევროსკეპტიციზმის ფენომენი ნამდვილად არსებობს, არა ერთ, არამედ რამდენიმე პოლიტიკურ პარტიაში. უნდა აღვნიშნოთ, რომ საუბარი არ გვაქვს და არ ვეხებით ფრაქციებს, ან უბრალოდ პოლიტიკურ მოძრაობას, მაგალითად როგორცაა: „ხალხის ძალა“, „ერთობა, რაობა, იმედი“, „ქართული მარში“ და სხვა, ამკარად ანტიევროპულად განწყობილ ძალებს, რომლებიც არ წარმოადგენენ პოლიტიკურ პარტიებს. ასევე, გამოიკვეთა ტენდენცია, რომ საქართველოში ნაკლებადაა „ხისტად“ ევროსკეპტიკური პარტიები, უფრო ხშირად ვხვდებით „რბილად“ ევროსკეპტიკებს და ასევე არაევროსკეპტიკებს. თუმცა, არსებული ტიპოლოგიის გარდა, შესაძლოა არსებობდეს რაიმე შუალედური ვარიანტი, რომელშიც გავაერთიანებთ ისეთ პარტიებს, რომლებიც თავისი არსითა და ქმედებებით ზუსტად, არც ხისტია და არც რბილი. შჩერბიაკისა და ტაგარტის ტიპოლოგიას დავუმატებდი მესამე შუალედურ რგოლს, რომელსაც შესაძლოა „პრაგმატული“ ევროსკეპტიციზმი ვუწოდოთ. სწორედ აღნიშნულ კატეგორიას მივაკუთნებდი „ქართულ ოცნებას“. ამ პარტიის ევროსკეპტიკური განცხადებები, მათი მხრიდან ერთგვარი ობიექტური რეალობის არაღიარებაზე მიუთითებს. ობიექტური რეალობაა, რომ საქართველოს სასამართლოს სჭირდება გაჯანსაღება, რაზეც ევროპარლამენტარები და სხვადასხვა არასამთავრობო ორგანიზაციებიც საუბრობენ, თუმცა გუნდის წევრები ცდილობენ იხელმძღვანელონ პრაგმატულად და

დაუპირისპირდნენ იმ ობიექტურ მოცემულობას, რაც მართლაც არსებობს, კონკრეტულად იქნება ეს სასამართლოს თუ სხვა შემთხვევაში. ოცნების პრაგმატიზმი ჩანს იქიდანაც, რომ ჩვენი ჩრდილოელი „მეზობლის“ მიმართ პრაქტიკულად ქმედითი და გამოსადეგი პოლიტიკის გატარების მიზნით, რომელიც არგალიზიანების პოლიტიკაა, ევროპარლამენტარებს ადანაშაულებენ იმაში, რომ მათ საქართველოს ომში ჩათრევა უნდათ და მათი მიზანია ქვეყანაში არეულობის, რევოლუციების მოწყობა და ასე შემდეგ.

ექსპერტთა შეფასებები

2021-2023 წლებში პარტიულ ევროსკეპტიციზმს ექსპერტები სხვადასხვაგვარად აფასებენ, უმეტეს შემთხვევაში მათი უმრავლესობა დაახლოებით ერთ აზრზეა და შესაბამისად მსგავსი მოსაზრებებით ევროსკეპტიციზმს განიხილავენ, როგორც პარტიულ ფენომენს, რომელიც ნამდვილად არსებობს. უპირველეს ყოვლისა, უნდა აღინიშნოს, რომ გამოკითხულ ექსპერტთაგან ერთ-ერთის, რონდელის ფონდის მკვლევრის განცხადებით, ევროსკეპტიციზმი არ არის უცხო ზოგადად ევროპისა და დასავლეთისთვის და იგი 2021-2023 წლებში თავად ევროკავშირის წევრ ქვეყნებშიც კი შეინიშნება. „ზოგადად ევროსკეპტიციზმი, საკმაოდ გავრცელებული მოვლენაა დღესდღეისობით, და ის თვით ევროკავშირის ქვეყნებშიც არსებობს, ამის ნათელი მაგალითია უნგრეთი, თავისი ორბანის მთავრობითურთ, გარდა უნგრეთისა ევროსკეპტიკური ელემენტები იტალიასაც აქვს“ (პირისპირი ინტერვიუ, 05.05.2023). თუმცა ექსპერტი არ საუბრობს იმაზე, თუ რა იწვევს უშუალოდ ევროსკეპტიციზმს ევროპის ამ ქვეყნებში, თუმცადა სხვა ექსპერტის მოსაზრებით ამის მიზეზი, უშუალოდ ევროკავშირსა და ამ ხელისუფლებებს შორის იდეოლოგიური აზრთა სხვადასვაობაა.

„თუ ჩვენ გადავხედავთ პარტიების მიერ შექმნილ წერილობით დოკუმენტებს, იქნება ეს მათი წესდება თუ პროგრამები, ყველა მეინსტრიმული და ძირითადი მოქმედი პარტია არის აშკარად პროევროპული, პრონატო, პროდასავლური, თუმცა მნიშვნელოვანია, ის, რამდენად შეესაბამება პარტიების დეკლარირებული განცხადებები მათ რეალურ მოსაზრებებსა და ქმედებებს, რაც შეიძლება შევისწავლოთ მათ მიერ გაკეთებული განცხადებების მიხედვით“ (პირისპირი ინტერვიუ, 05.05.2023). აღნიშნულმა ინტერვიუმ აჩვენა, რომ „ქართულ ოცნებას“ დეკლარირებულ ყველა დოკუმენტში მკვეთრად აქვს ხაზი გასმული, რომ პარტია ევროპულ სტრუქტურებში ინტეგრაციისაკენ მიისწრაფვის, თუმცა განცხადებებმა გვიჩვენა, რომ პარტია საწინააღმდეგოდ იქცევა, რაც მათი გაჟღერებული განცხადებებიდან შეგვიძლია ამოვიკითხოთ, რაზეც ექსპერტთა ერთი ნაწილიც საუბრობს. „ქართული ოცნების მაღალჩინოსნების განცხადებები ხაზს უსვამს შიდაპარტიულ „ერთგვარ შეთქმულებას“, რომელიც აშკარად ანტიევროპულად გამოიყურება და გვამლევს იმის თქმის შესაძლებლობას, რომ „ქართულ ოცნება“ -ს ნამდვილად ახასიათებს ევროსკეპტიციზმი. მეორე მხრივ, იმასაც უნდა გავუსვათ ხაზი, რომ მმართველ პარტიას ჰყავს სატელიტი ძალები, როგორცაა „ხალხის ძალა“ და „ალტ ინფო“, რომელზეც ახორციელებს სრულ ან ნაწილობრივ კონტროლს. მათი საშუალებით „ქართული ოცნება“ ცდილობდა, წარმოეჩინა პარტია, როგორც კვლავ პრო-ევროპული და პროდასავლური. თუმცა „ხალხის ძალისა“ და „ალტ ინფოს“ აღნიშნული ქმედებები ვერ გამოიჩინა შედეგიანობით და ბოლოს თავად მმართველ ძალას მოუწია ანტიდასავლური და პრორუსული განცხადებების გაჟღერება“ (პირისპირი ინტერვიუ, 07.05.2023)

პარტიული ევროსკეპტიციზმის მიზეზებზე საუბრისას უნდა გამოვყოთ ერთის მხრივ „ქართული ოცნება“ და მეორეს მხრივ სხვა ოპოზიციური, საპარლამენტო თუ არასაპარლამენტო პარტიები. ექსპერტთა აზრით, სახელისუფლებო პარტიის ევროსკეპტიციზმი რამდენიმე

ფაქტორით შეგვიძლია ავხსნათ, როგორცაა პოლიტიკური, კულტურული და ნაკლებად ეკონომიკური.

„პოლიტიკური ფაქტორი თავის თავში ძალაუფლების შენარჩუნებას გულისხმობს. „ქართული ოცნების“ შემთხვევაში თუ აღნიშნულ საკითხზე ვისაუბრებთ, ვფიქრობ მათ არა აქვთ სურვილი განახორციელონ ის რეფორმები, რომელიც საქართველო ევროკავშირის გზაზე წინსვლისთვისაა საჭირო. ვგულისხმობ სასამართლოს დამოუკიდებლობას, მედია პლურალიზმს, სამოქალაქო საზოგადოების ჩართულობას გადაწყვეტილების მიღების პროცესში, დეოლიგარქიზაციას და დეპოლარიზაციას. ესაა ის საკითხები რაზეც დგას ქართული ოცნების ძალა და რეფორმირება ამ კუთხით და ასეთი ნაბიჯების გადადგმა შეიძლება დაუჯდეს ძალაუფლების დაკარგვად“ (პირისპირი ინტერვიუ, 05.05.2023). ასევე, ძალაუფლების შენარჩუნებას უსვამს ხაზს, „ევროპულ-ქართული ინსტიტუტის“ წარმომადგენელი, რომლის თქმითაც „შეგვიძლია დავასკვნათ, რომ ძალაუფლების შენარჩუნება არის ის ძირითადი მიზეზი, რის გამოც მოხდა არსებული ანტიდასავლური რიტორიკის გაქდერება“ (პირისპირი ინტერვიუ, 07.05.2023).

ექსპერტთა მეორე ნაწილი მიიჩნევს, რომ პოლიტიკური ევროსკეპტიციზმი უშუალოდ ვლინდება ევროპარლამენტარების წინააღმდეგ გამოთქმულ განცხადებებში და მას იმდენი ზიანი არ მოაქვს ქვეყნისათვის, როგორც უშუალოდ ძალაუფლების შენარჩუნებაზე გაკეთებულ აქცენტს - „პოლიტიკურის მხრივ ეს უფრო მეტად შლეიფია, რომელიც გამოიხატება კონკრეტული ევროპარლამენტარების წინააღმდეგ გამოთქმულ განცხადებებში. ეს უფრო ვიწრო პარტიული ინტერესებიდან გამომდინარეობს, ვიდრე, უფრო ევროინტეგრაციის წინააღმდეგ მიმართულ რიტორიკად. ანუ „ქართული ოცნება“ აკრიტიკებს მხოლოდ იმ ევროპარლამენტარებს, რომლებიც უშუალოდ „ქართულ ოცნებას“ აკრიტიკებენ და არა ზოგადად ევროპარლამენტს. ანუ, ქართული ოცნება არ ახდენს ევროპარლამენტის დელეგატიმაციას“ (პირისპირი ინტერვიუ, 02.05.2023). რაც შეეხება მეორე ფაქტორს, რომელიც „ქართული ოცნების“ ევროსკეპტიკურობას უსვამს ხაზს, ესაა კულტურული ფაქტორი, რომელიც ერთის მხრივ კვლავ საზოგადოებაზე გავლენის მოხდენის მცდელობად შეგვიძლია აღვიქვათ. თითქოს ევროკავშირი რყვნის ოჯახის ღირებულებებს და ევროპული ღირებულებები შორსაა ქართული ტრადიციული ღირებულებებისგან, ასევე განცხადებები, რომ ევროპარლამენტში ერთსქესიანთა ქორწინებებს აკანონებენ და ის, რომ ევროპარლამენტში „ლგბტქ“ თემის პოპულარიზაციასაკენ მიმართული ფოტოგამოფენები ეწყობა. „რაც შეეხება კულტურულ ფაქტორებს პრემიერმა ირაკლი ღარიბაშვილმა კულტურული მიმართულების კონსერვატიზმი ოფიციალურ პლატფორმად დააფიქსირა, როდესაც ის გამოვიდა კონსერვატიული მოქმედების კონფერენციაზე უნგრეთში. გაცხადებულად მთავარი გზავნილი ამ კონფერენციისა, არის ოჯახის ერთიანობა და თავად ღარიბაშვილის გამოსვლაშიც, ეკონომიკური და პოლიტიკური ნარატივები ნაკლებად იყო გამოყოფილი, არამედ ძირითადი აქცენტი, კულტურაზე, კერძოდ, ოჯახის სიწმინდეზე, ქრისტიანობაზე იყო გაკეთებული“ (პირისპირი ინტერვიუ, 16.05.2023).

ექსპერტთა აზრით, ეკონომიკური ფაქტორი არის ის ერთადერთი ნათელი რგოლი, რომელშიც ევროსკეპტიციზმი თითქმის არ ვლინდება, მაგალითად ვიზა-ლიბერალიზაცია, რომელიც რა თქმა უნდა წინ გადადგული ნაბიჯია ევროინტეგრაციის გზაზე, მაგრამ არა პოლიტიკური, არამედ უფრო მეტად ეს არის საზოგადოების ლოიალობის მიმხრობის სტრატეგია და იგივე შეეხება ასოცირების ხელშეკრულებას, რომელიც გარდა ჩვენი ვალდებულებებისა, ითვალისწინებს უამრავ ფინანსურ სარგებელს, იქნება ეს გრანტები თუ სესხები. „ქართული ოცნება“ ჯერ კიდევ ბევრ ბენეფიტს იღებს ევროკავშირიდან, როგორცაა საქართველოსა და

რუმინეთს შორის არსებული, შავი ზღვის ქვეშ გამავალი ელექტროკაბელი. ეს არის დიდი ინვესტიცია ევროპის მხრიდან, რომელიც ჩვენ მივიღეთ, ვიყენებთ ბაზრებს, ვიყენებთ უვიზო რეჟიმს, რომლის მიმართულებითაც არ არსებობს შეფერხებები და ამ მხრივ „ქართული ოცნების“ ნარატივში სკეპტიკურს ვერ ამოვიკითხავთ. ეკონომიკური ფაქტორი არის ერთგვარი წებოვანი მასა, მე ვიტყვოდი, რომ ერთადერთიც, რომელიც დღეს ბრიუსელსა და თბილისს აკავშირებს“ (პირისპირი ინტერვიუ, 07.05.2023).

დასკვნა

მოცემული კვლევის ფარგლებში, პოლიტიკოსების განცხადებების შესწავლამ, მეორეულ მონაცემთა ანალიზმა და ექსპერტულმა ინტერვიუებმა აჩვენა, რომ საქართველოში ევროსკეპტიკური პოლიტიკური პარტიები ნამდვილად არსებობენ. კვლევის ჰიპოთეზა, რომ „პარტიულ ევროსკეპტიციზმს საქართველოში „რბილი“ და „ხისტი“ განცხადებების სახესხვაობები განაპირობებს“, გამართლდა, რადგან საქართველოში, ტაგარტისა და შჩერბიაკის ტიპოლოგიის მიხედვით, გვხვდება, როგორც „ხისტად“ ევროსკეპტიკური განცხადებების და კურსის მქონე პარტია - „ალტ-ინფო“, ისე „რბილად“ ევროსკეპტიკური პარტიები, როგორცაა „ქართული ოცნება დემოკრატიული საქართველო“ და „პატრიოტთა ალიანსი“. თუმცა, ისიც შეიძლება ითქვას, რომ თანამედროვე საქართველოში ევროსკეპტიციზმის ფენომენი არა იმდენად „ხისტი“ და „რბილი“ სახესხვაობებით, არამედ ღია და ფარული ფორმებით უფროა გამოწვეული. მაგალითად, „საქართველოს პატრიოტთა ალიანსი“ და „ალტ-ინფო“ ევროსკეპტიკურ პოლიტიკურ შეტყობინებებს ღიად აჟღერებენ, ხოლო, „ქართული ოცნების“ რიტორიკა შეფარულ ან ირიბ კრიტიკას ეყრდნობა. პოლიტიკოსთა განცხადებების შესწავლისა და ექსპერტთა ინტერვიუების შემდეგ პარტიების „ხისტ“ და „რბილ“ კატეგორიებად დაყოფისას გამოვლინდა გარკვეული მსგავსება- განსხვავებები, რომლებიც ცხრილშია ასახული:

ცხრილი #2

კონტენტ-ანალიზის შედეგად მიღებული კლასიფიკაცია		ექსპერტთა კლასიფიკაცია	
ტიპოლოგია	პარტია	ტიპოლოგია	პარტია
ხისტად ევროსკეპტიკური	„ალტ-ინფო“	ხისტად ევროსკეპტიკური	„ქართული ოცნება დემოკრატიული საქართველო“ „პატრიოტთა ალიანსი“
რბილად ევროსკეპტიკური	„ქართული ოცნება დემოკრატიული საქართველო“ „პატრიოტთა ალიანსი“	რბილად ევროსკეპტიკური	„ქართული ოცნება დემოკრატიული საქართველო“ „გირჩი“
არაევროსკეპტიკური	ყველა სხვა შესწავლილი პარტია	არაევროსკეპტიკური	ყველა სხვა შესწავლილი პარტია

ცხრილი გვიჩვენებს, რომ ჩვენს მიერ პოლიტიკოსთა განცხადებების შესწავლის შედეგად პარტია „ალტ-ინფო“ „ხისტ“ ევროსკეპტიკურ პარტიებს მიეკუთვნება. ექსპერტთა ნაწილის მიერ ასევე „ხისტ“ ევროსკეპტიკოსებად მოიაზრებიან „ქართული ოცნება დემოკრატიული საქართველო“ და „პატრიოტთა ალიანსი“. რაც შეეხება „რბილ“ ევროსკეპტიკებს, ამ შემთხვევაში, უმეტესად ემთხვევა ავტორთა და ექსპერტთა მოსაზრებები. აღნიშნული სხვაობა, „ხისტი“

ევროსკეპტიკოსების მიკუთვნებულობის შესახებ რამოდენიმე მიზეზით შეიძლება იქნას ახსნილი, მათ შორის მთავარია ის, რომ ექსპერტებს, მართალია მიეცათ ბარათები, სადაც განმარტებული იყო ევროსკეპტიციზმის ორივე მიმართულების დეფინიციები, თუმცა შესაძლოა მიზეზად დავასახელოთ დროის ფაქტორი. კვლევამ აჩვენა ისიც, რომ პარტიულ სპექტრში გამოვლენილი ევროსკეპტიციზმი ეკონომიკურზე მეტად, პოლიტიკური და კულტურული ფაქტორებით უფროა გამოწვეული. ამაზე მეტყველებს ექსპერტთა სრული უმრავლესობის თანხმობა იმის შესახებ, რომ ეკონომიკური ბენეფიტები არის ერთგვარი „წებოვანი მასა“, დამაკავშირებელი ქართულ პოლიტიკურ პარტიებსა და ევროკავშირს შორის. ექსპერტთა ერთი ნაწილის აზრით, „ქართული ოცნების“ შემთხვევაში საქმე გვაქვს გაუცხადებელ ევროსკეპტიციზმთან, რომლებიც არა პირდაპირი კრიტიკით არიან დაკავებულნი, არამედ ირიბი. ექსპერტთა სრული უმრავლესობა მიიჩნევს, რომ ეკონომიკურ ჭრილში „ქართული ოცნება“ არაევროსკეპტიკურია და კარგად იყენებს ევროკავშირის ერთგვარ „ბენეფიტებს“.

დამუშავებული მასალის, ჩატარებული ინტერვიუების, განცხადებების შესწავლისა და ამ ყოველივესთან ჰიპოთეზის დაკავშირებით შეგვიძლია ვთქვათ, რომ საქართველოში არსებული „რბილი“ და „ხისტი“ ევროსკეპტიციზმის ისეთი ფაქტორიც მოქმედებს, როგორცაა მაგალითად ეროვნული სუვერენიტეტის დაკარგვა, რომელიც ძირითადად პარტია „ალტ-ინფოს“ განცხადებებში იკვეთება მწვავედ, ხოლო მეტ-ნაკლებად გამოკვეთილია „ქართული-ოცნების“ რიტორიკასა და „პატრიოტთა ალიანსის“ განცხადებებში. ასევე მნიშვნელოვანია გავითვალისწინოთ სკეპტიციზმი ევროკავშირის ინსტიტუტების მიერ განხორციელებული პოლიტიკის აღქმის მიმართ, რომელსაც წინა, სუვერენიტეტის დაკარგვის შიშის მიზეზთან მივყავართ. გასათვალისწინებელია გეოპოლიტიკური ფაქტორიც, რადგანაც რუსეთის ფედერაციასთან ტერიტორიული სიახლოვე ზოგიერთი პოლიტიკური ძალისათვის შეიძლება შემაფერხებელ ფაქტორადაც იქცეს.

მოცემული კვლევა ევროსკეპტიციზმის ირგვლივ არსებული ქართული აკადემიური ლიტერატურის გამდიდრების ერთგვარ მცდელობას წარმოადგენს. ვფიქრობთ, რომ ის მცირეოდენ წვლილს მაინც შეიტანს აღნიშნული ქვედარგის კვლევის განვითარებაში და საკითხით დაინტერესებულ პირებს გარკვეულ დახმარებას გაუწევს.

ბიბლიოგრაფია

Flood, C. (2002). Political Myth: A Theoretical Introduction. new york: Routledge.

Paul Taggart, A. S. (2003). Theosing Party-Based Euroscepticism: Problems Of Definition, Measurement And Causality. Sussex European Institute.

Petr Popecky, C. M. (2002). The Two Sides of Euroscepticism, Party Positions on European Integration in East Central Europe. london: sage publications.

Tabatadze, S. (2022). Party-Based Euroscepticism; The Case Of Georgia. The Journal of Post-Soviet Democratization 30.

ამირანაშვილი, ნ. (2023). რას ითვალისწინებს „ალტ-ინფოს“ მიერ პარლამენტში ინიცირებული კანონპროექტი. თბილისი: <https://publika.ge/ras-itvaliswinebs-alt-infos-mier-parlamentshi-iniciirebuli/>

ბურდული, ნ. (2022). “პატრიოტთა ალიანსის”, “მარშის” და სხვების წერილი პუტინს. თბილისი: <https://netgazeti.ge/life/592465/>

იმედი. (2022). ცალკეული ევროპარლამენტარის განცხადებებს ევროპასთან და ევროპულ ღირებულებასთან საერთო არ აქვს - ევროპა და ევროპული ღირებულებები სხვანაირად წარმომიდგენია. თბილისი: <https://imedinews.ge/ge/politika/257937/kakha-kaladze>

ინტერპრესნიუსი. (2022). ევროპარლამენტის რეზოლუციაზე - ასეთ რეზოლუციას ჩალის ფასი აქვს! თბილისი: <https://www.interpressnews.ge/ka/article/714527-irakli-kobaxize>

ინტერპრესნიუსი. (2021). 9 აპრილის შეთანხმების ანულირებით, დღეიდან ქვეყანა დაუბრუნდა კონსტიტუციურ ჩარჩოს და პოლიტიკური პროცესები მოქმედი კონსტიტუციური წესრიგის შესაბამისად გაგრძელდება. თბილისი: <https://www.interpressnews.ge/ka/article/669087-kartuli-presis-mimoxilva-09082021/>

ინტერპრესნიუსი. (2021). ირმა ინაშვილი ვლადიმერ პუტინს წერილით მიმართავს. თბილისი: <https://www.interpressnews.ge/ka/article/668372-irma-inashvili-vladimer-putins-cerilit-mimartavs/>

ინტერპრესნიუსი. (2022). თუ საქართველო სტატუსს უსამართლო ვალდებულებებით მიიღებს, ქვეყანამ მასზე უარი უნდა თქვას - სტატუსის მისაღებად ღირსებას ვერ დავთმობთ! თბილისი: <https://www.interpressnews.ge/ka/article/714687-dimitri-xundaze>

ინტერპრესნიუსი. (2022). რეზოლუცია, სადაც ტყუილები წერია, როგორ უნდა იყოს ანგარიშგასაწევი? - ტყუილებზე დაფუძნებული ევროპა კი არა, საკუთარი ოჯახი არ მინდა. თბილისი: <https://www.interpressnews.ge/ka/article/715072-aluda-gudushauri>

ინტერპრესნიუსი. (2022). 6 თვე რასთან დაკავშირებით დაგვიწესეს? - შეთქმულებაა საქართველოს წინააღმდეგ, არსებობს ინტერესი, რომ საქართველო ომში იყოს ჩართული. თბილისი: <https://www.interpressnews.ge/ka/article/717619-mixeil-qavelashvili>

- ინტერპრესნიუსი. (2022). ევროპარლამენტის რეზოლუციას ჩალის ფასი აქვს - ჩალას სიმძიმე და წონა ვერ ექნება, როგორც არ უნდა შეფუთო. თბილისი: <https://www.interpressnews.ge/ka/article/738348-irakli-kobaxize>
- ინტერპრესნიუსი. (2022). კანდიდატის სტატუსი პრაქტიკული თვალსაზრისით არაფერს იძლევა. თბილისი: <https://www.interpressnews.ge/ka/article/715226-irakli-kobaxize>
- ინტერპრესნიუსი. (2022). კუბილიუსი საქართველოს უფროსი გგონიათ - თუ საზოგადოებას ეუბნებით, არ გვინდა რუსეთი, რადგან ისინი ერევიან ჩვენს სუვერენიტეტში და გვინდა კუბილიუსი, რომელიც ჩვენი უფროსი იქნება, ეს მიუღებელია. თბილისი: <https://www.interpressnews.ge/ka/article/714069-guram-macharashvili>
- ინტერპრესნიუსი. (2022). მოუწოდებ ყველას და მათ შორის ევროპარლამენტის წევრებს, რომ თავი შეიკავონ გავლენის მოხდენის მცდელობისგან საქართველოს სასამართლოზე. თბილისი: <https://www.interpressnews.ge/ka/article/719055-shalva-papuashvili>
- ინტერპრესნიუსი. (2022). რეზოლუცია მოკლებულია სამართლიანობას და მასში მოყვანილია დამახინჯებული ფაქტები. თბილისი: <https://www.interpressnews.ge/ka/article/714690-archil-talakvaze>
- ინტერპრესნიუსი. (2022). საქართველოს დამოუკიდებლობა კვლავ საფრთხის ქვეშ დადგა! რა განსხვავებაა ჩვენთვის, ვინ იქნება მბრძანებელი, თუკი კვლავ დამოუკიდებლობისთვის ბრძოლა მოგვიწევს?! თბილისი: <https://www.interpressnews.ge/ka/article/714692-dimitri-xundaze-rezoluciaze>
- ინტერპრესნიუსი. (2022). ხომ ვიცით, არ გვაძლევენ იმიტომ, რომ საქართველო სანქციებში და ომში არ ჩაერთო. თბილისი: <https://www.interpressnews.ge/ka/article/716378-kaxa-kalaze>
- ინტერპრესნიუსი. (2023). ეს კონკრეტული ევროპარლამენტარები არიან სალომე სამადაშვილები და ლევან ხაბეიშვილები, არც მეტი, არც ნაკლები. თბილისი: <https://www.interpressnews.ge/ka/article/743368-irakli-kobaxize>
- ინტერპრესნიუსი. (2023). არ მინდა ევროპა, რომელიც მეუბნება - დამნაშავე უნდა გაუშვას, კონსტიტუცია უნდა დაარღვიო, კანონი უგულვებლყო, მართლმსაჯულებაში ჩაერიო, ეს არის ევროპა? თბილისი: <https://www.interpressnews.ge/ka/article/747109-mixeil-qavelashvili>
- ინტერპრესნიუსი. (2023). რეზოლუციას ჩალის ფასი აქვს. თბილისი: <https://www.interpressnews.ge/ka/article/744956-kaxa-kalaze-rezolucias-chalis-pasi-akvs/>
- ინტერპრესნიუსი. (2023). სამწუხაროა, რომ ევროპარლამენტის რეზოლუციები იქცა დეზინფორმაციის გავრცელების წყაროდ, რაც ძირს უთხრის ამ ინსტიტუციების მიმართ ნდობას. თბილისი: <https://www.interpressnews.ge/ka/article/744598-shalva-papuashvili>
- კანდელაკი, ს. (2021). ევროსკეპტიციზმი და რელიგია. თბილისი: საქართველოს პოლიტიკის ინსტიტუტი.
- პუბლიკა. (2023). ევროკომისიის გადაწყვეტილებას დეზინფორმაციის ტალღა მოჰყვა. თბილისი: <https://publika.ge/article/evrokomisiis-gadawyvetilebas-dezinformaciis-talgha-mohyva/>